

Dygo, Marian

"Naczynia datowane skarbami monet XIV-XVIII w. na ziemiach polskich",
Andrzej Mikołajczyk, Wrocław [etc.]
1977 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 70/1, 163-164

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Początki i rozwój Starego Miasta w Poznaniu w świetle badań archeologicznych i urbanistyczno-architektonicznych. Materiały z ogólnopolskiego sympozjum 18—19 października 1973, pod red. Włodzimierza Błaszczyka, Warszawa-Poznań 1977, s. 482.

Referaty wygłoszone na sesji, a przygotowane przez specjalistów z różnych dziedzin, zgrupowane zostały w trzech działach tematycznych: 1. Zagadnienia ogólne, 2. Badania archeologiczne, 3. Zagadnienia urbanistyczno-architektoniczne. W części pierwszej, obok referatu wprowadzającego do problematyki sympozjum (G. Labuda), zamieszczono artykuły dotyczące fizjografii Poznania (T. Bartkowski), rozwoju sieci osadniczej miasta i jego najbliższego zaplecza w średniowieczu (S. Zajchowska), ustroju prawnego Poznania (Z. Kaczmarczyk i W. Maisel); kierunków rozwoju miast środkowej Europy w XII i XIII w. (A. Wędzki). Odrębne szkice poświęcono źródłom do dziejów Poznania w XIV—XV w. (A. Gąsiorowski), dacie przywileju lokacyjnego Poznania (W. Maisel), a także problemom metodologicznym w badaniach nad miastami (J. Topolski). W dziale badań archeologicznych zamieszczono artykuły dotyczące problemów dotychczasowych badań na obszarze Starego Miasta (J. Żak), wyników badań w strefie osady św. Gotarda (W. Błaszczyk), dziejów mennicy poznańskiej w średniowieczu (S. Gibasiewicz) oraz szereg artykułów systematyzujących materiał archeologiczny (M. Łastowiecki, M. Piątkiewicz-Dereniowa, K. Dębska-Luty, Z. Stephan, M. Sobociński, A. Waluszewska-Bubień, I. Sikorska-Ulfik, M. Perzyńska-Holasowa). Spośród zagadnień urbanistyczno-architektonicznych szczególną uwagę poświęcono problemom reanimacji i rewitalizacji Starego Miasta w Poznaniu (H. Kondziela), układowi i wielkości parcel (A. Rogalanka), znaczeniu ideowemu fundacji Przemysła II (A. Karłowska-Kamzowa), rozwojowi sieci parafialnej (E. Wiśniewski), klasztorom (J. Wiesiołowski), gotyckiej architekturze kościoła farnego pod wezwaniem Marii Magdaleny (S. Skibiński), wczesnym obwarowaniami miejskim w Polsce (J. Widawski) oraz średniowiecznej kamienicy mieszczącej (J. Stankiewicz). Ponadto w przedmowie (W. Błaszczyk) dokonano przeglądu dotychczasowego dorobku naukowego badań nad dziejami miasta. W tomie zamieszczono też wypowiedzi dyskutantów, a całość wzbogaciły liczne fotografie, wykresy, tabele, mapy i plany.

A. D.

Andrzej Mikołajczyk, *Naczynia datowane skarjami monet XIV—XVIII w. na ziemiach polskich*, „Biblioteka Archeologiczna” t. XXIV, Zakład Narodowy im. Ossolińskich-Wydawnictwo, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1977. s. 183. tabl. XXV.

Wypracowanie kryteriów służących określeniu względnej i bezwzględnej chronologii zabytków kultury materialnej jest w archeologii podstawowym problemem. Dotyczy to zwłaszcza ceramiki, dominującej na stanowiskach archeologicznych. Zagadnieniem tym poświęcona jest omawiana książka. Autor zajmuje się mianowicie analizą obiektów ceramicznych zabezpieczających skarby monetarne, a więc takich, których chronologię określają zdeponowane w nich monety. Obszerna charakterystyka dotychczasowych prac, polskich i obcych, oraz analiza stopnia dokładności datowania naczyń zabytkami monetarnymi skłaniają autora do wniosku o przydatności tego typu studiów, obok badań laboratoryjnych i archeologiczno-architektonicznych.

Trzon pracy stanowi analiza wyrobów glinianych i inwentarz znalezisk. Dysponując dokładnie datowaną ceramiką autor omawia tendencje rozwojowe w technologii produkcji. Na uwagę zasługuje podważenie poglądu o absolutnej dominacji techniki łoczenia w okresie nowożytnym. Zauważalny jest również niższy poziom garncarstwa wiejskiego oraz regres techniczny w garncarstwie polskim XVII—XVIII w. Szeroko omówiono także techniki i metody zdobnicze oraz ich chronologię. Zasygnalizować należy również próbę wydobycia odrębności regionalnych w rozwoju garncarstwa, analogii z naczyniami nie datowanymi skarbną monet. Sporo miejsca poświęcono garncarstwu wiejskiemu, wskazując również na związki między garncarstwem nowożytnym i ceramiką ludową XIX w.

Zestawienie rodzajów i form naczyń zabezpieczających skarby ukazuje ich wielkie zróżnicowanie. Dominują garnki i dzbanki (razem około 64%), ale znajdujemy także flaszki, kubki, pokrywki, skarbonki, miski, a nawet kafel. Ciekawy to przyczynek do historii pieniądza, wart osobnego zbadania.

Blisko połowę pracy zajmuje dokumentacja: inwentarz znalezisk z terenu obecnej Polski i związane z nim tablice przedstawiające analizowaną ceramikę. Inwentarz obejmuje 135 skarbów. Ponad połowa z nich przypada na XVI—XVIII w.

M. D.

Historia Pomorza t. II, cz. 1, pod red. Gerarda Labudy, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1976, s. 1098.

Jest to kolejna pozycja, wielkiej, wielotomowej syntezy dziejów Pomorza, przygotowywanej do druku przez Zakład Historii Pomorza Instytutu Historii PAN. Tom pierwszy, opublikowany przed paru laty, dotyczył dziejów regionu do połowy XV wieku. Obecny, w zamierzeniu autorów, ma objąć czasy nowożytne od połowy XV wieku (1464/66) po początek XIX stulecia (1815). Jak dotąd do rąk czytelnika oddano pierwszą część drugiego tomu obejmującą lata 1464/66—1648/57.

W tomie przyjęty został układ chronologiczny wykładu. Całość omawianego terytorium podzielono na dwa odrębne regiony — Pomorze wschodnie i zachodnie. Tym samym uwzględniono odmienność rozwoju politycznego i gospodarczego obu ziem, widoczne już w pełni w epoce nowożytnej. Zdecydowały one także o różnych cezurach wewnętrznych dla obu dzielnic, jakie zaproponowali autorzy tomu. Dla Pomorza wschodniego wyróżniono podokresy 1466—1526 (M. Biskup) i 1526—1657 (A. Mączak, M. Bogucka) trzymając się tradycyjnego podziału na Prusy Królewskie i Krzyżackie, a od 1525 r., czyli od daty sekularyzacji tych ostatnich, na Prusy Królewskie i Książęce. W wypadku Pomorza zachodniego cezurę wewnętrzną położono na roku 1571, ważnym ze względu na zawarte w nim umowy sukcesyjne pomorsko-brandenburskie.

Rozdziały poświęcone poszczególnym podokresom poprzedza informacja o podstawowych źródłach, stanie badań i literaturze polskiej i obcojęzycznej, z jakiej korzystali piszący. W dalszej kolejności omówiona została sytuacja ekonomiczna i społeczna terenu, jego dzieje polityczne i sprawy wyznaniowe. Rozdział kończą zwykle wiadomości o kulturze umysłowej i artystycznej regionu oraz o życiu codziennym jego mieszkańców. Książkę opatrzoneo bardzo solidnym aparatem naukowym. Śledzenie myśli autorów ułatwiają przypisy źródłowe i rzeczowe, a także liczne ilustracje i mapy.

A. P.